

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาประเทศ คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ การศึกษาจึงนับว่าเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาประเทศ เป็นการสร้างคนไทยให้สามารถปรับตัวให้ก้าวทันอารยประเทศและพัฒนาขีดความสามารถเพื่อสามารถยืนหยัดแข่งขันในเวทีโลกได้ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ดังกล่าวจะประสบผลสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนมีการปรับโครงสร้างการบริหารจัดการศึกษาทั้งระบบภายใต้สาระแห่งบทบัญญัติของกฎหมายการศึกษาที่เรียกว่า “พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545” การปฏิรูปการศึกษาเป็นการปรับเปลี่ยนบริบทและโครงสร้างการบริหารจัดการศึกษาซึ่งยึดหลักการของการมีเอกภาพเชิงนโยบายหลากหลายในการปฏิบัติเน้นระบบการกระจายอำนาจยึดหลักการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นและยึดผู้เรียนเป็นสำคัญโดยทั้งนี้มีจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา เป็นบุคคลคุณภาพตามที่ประเทศชาติต้องการ การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามโครงสร้างของกระทรวงศึกษาธิการ จึงกำหนดให้สถานศึกษาทั้งระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาอยู่รวมกันในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีอำนาจหน้าที่บริหารจัดการศึกษาให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขและเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีบุคคลที่ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการศึกษา คือ ผู้บริหารโรงเรียน โดยมีตำแหน่งตั้งแต่ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่และผู้อำนวยการโรงเรียนตามลำดับ ส่วนบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน คือ ครูสายผู้สอนและครูจ้างสอน การดำเนินงานต่าง ๆ ของโรงเรียนจะบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพได้ ต้องเกิดจากความร่วมมือระหว่างผู้บริหารโรงเรียนและครูเป็นสำคัญ ผู้บริหารโรงเรียนถือว่าเป็นผู้ที่มิบทบาทสำคัญในอันที่จะบริหารโรงเรียนไปสู่การพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ในการบริหารงานเพื่อให้ผู้ได้บังคับบัญชาสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันได้แก่ ปัจจัยการบริหารตามแนวคิดของสตีลส์ (Steers, 1977, pp. 39-136) ซึ่งมี 4 ด้านได้แก่ 1) ปัจจัยด้านลักษณะขององค์การเป็นลักษณะโครงสร้างขององค์การ ประกอบด้วยการกระจาย

อำนาจ ความเป็นทางการ ช่วงการบังคับบัญชา และบทบาทของเทคโนโลยี 2) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมเป็นปัจจัยซึ่งประกอบด้วยสภาพแวดล้อมภายนอกโรงเรียน เป็นสภาพปัญหาภายในครอบครัวของนักเรียน สภาพปัญหาของชุมชน 3) ปัจจัยด้านลักษณะของบุคลากรเป็นลักษณะของบุคลากรใน องค์การที่มีพฤติกรรมซึ่งมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานอื่นจะนำไปสู่ความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์การ 4) ปัจจัยด้านนโยบายการบริหาร และการปฏิบัติเป็นความร่วมมือกัน กำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ ปรัชญา พันธกิจ และเป้าหมายของโรงเรียน ไปสู่เป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามความเหมาะสม การกำหนดนโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่มีความชัดเจนเกี่ยวกับการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เมื่อผู้บริหารตระหนักถึงปัจจัย การบริหารดังกล่าวข้างต้นก็จะสามารถบริหารงานในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพได้โดยง่าย

ในปัจจุบัน โลกยุคโลกาภิวัตน์ ข้อมูลข่าวสารการแพร่กระจายอย่างรวดเร็วพรหมแดนความเจริญด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจของโลก ความผันผวนทางการเมืองและสถานการณ์ทางสังคมได้เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น สิ่งเหล่านี้เป็นมูลเหตุสำคัญที่ทำให้ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทยต่าง ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงนี้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ปรากฏการณ์ดังกล่าวได้แทรกซึมวิถีชีวิตขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของคนไทยทุกรูปแบบ ทำให้คนไทยโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนต้องเผชิญกับสภาวะการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รุนแรงและมีความหลากหลายอย่างน่าเป็นห่วง ดังความตอนหนึ่งจากพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ประสานมิตร) เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน 2515 ว่า “...เยาวชนทุกคนมิได้ต้องการทำตัวเองให้ตกต่ำหรือเป็นปัญหาแก่สังคมประการใด แท้จริงแล้วต้องการจะเป็นคนดีมีความสำเร็จมีฐานะมีเกียรติและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น แต่การที่จะบรรลุถึงจุดประสงค์นั้นจำเป็นต้องอาศัยผู้แนะนำควบคุมให้ดำเนินไปโดยถูกต้อง ในฐานะหน้าที่ที่เป็นครูเป็นอาจารย์เป็นผู้บริหารการศึกษาท่านจะช่วยให้เขาได้มากที่สุด เพราะมีส่วนควบคุมดูแลใกล้ชิดอยู่ทุก ๆ ด้านรองลงมาจากบิดามารดา” เด็กและเยาวชนนับเป็นวัยที่ต้องการการดูแลช่วยเหลือและส่งเสริมจากผู้ใหญ่ที่เกี่ยวข้องให้เป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข มีความสามารถทางสติปัญญา และพร้อมเพรียงด้วยคุณธรรมจริยธรรมซึ่งเด็กแต่ละคนมีความต้องการที่แตกต่างกัน สิ่งต่าง ๆ ที่ผู้ใหญ่ให้กับเด็กเพราะคิดว่าเป็นสิ่งที่เหมาะสมกับเด็กนั้นบางครั้งอาจเป็นสิ่งที่เขาไม่ต้องการ ตลอดจนการเลี้ยงดูในรูปแบบที่แตกต่างกัน การเลี้ยงดูที่เข้มงวดมากเกินไปอาจทำให้เด็กรู้สึกสับสนเกิดภาวะความเครียดได้หรือการตามใจจนเกินไปอาจทำให้เด็กเอาแต่ใจตนเอง ต้องได้ในสิ่งที่ต้องการเสมอ จนอาจเป็นปัญหาสังคมได้ ผู้บริหารหรือครูผู้สอนในบางครั้งก็อาจเป็น

ผู้สร้างปัญหาให้เกิดขึ้นกับเด็กและด้วยสถานการณ์ปัจจุบันสภาพแวดล้อม ความคาดหวังของผู้ปกครองกับตัวเด็ก สิ่งยั่วยุตัวแบบที่ไม่เหมาะสม ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ต่อเด็กและเยาวชนได้อย่างมากมาย (กรมสุขภาพจิต, 2545, หน้า 1) การพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรมและมีวิถีชีวิตที่เป็นสุขตามที่สังคมมุ่งหวังโดยผ่านกระบวนการทางการศึกษานั้น นอกจากดำเนินการด้วยการส่งเสริมสนับสนุนนักเรียนแล้ว การป้องกันและการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งในด้านการสื่อสารเทคโนโลยี ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการระบาดของสารเสพติด ปัญหาครอบครัว ปัญหาการแข่งขันทุกรูปแบบล้วนก่อให้เกิดความทุกข์ ความวิตกกังวล ความเครียด การปรับตัวไม่เหมาะสมที่มีผลเสียต่อสุขภาพจิตและสุขภาพกายของทุกคนที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งก่อให้เกิดสภาวะวิกฤตทางสังคม (กรมสุขภาพจิต, 2544, หน้า 11) รัฐบาลเห็นถึงความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชน จึงมีนโยบายให้กระทรวงศึกษาธิการโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดนโยบายให้สถานศึกษาทุกแห่ง ดำเนินงานจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และกำหนดมาตรฐานการสนับสนุนส่งเสริมศักยภาพนักเรียน เน้นกิจกรรม ส่งเสริมพัฒนา ป้องกันและแก้ไขปัญหา และคุ้มครองสิทธิเด็กโดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสร้างความเข้มแข็งให้โรงเรียนมีมาตรฐานในการจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จัดกิจกรรมส่งเสริมความปลอดภัยด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ทางสังคม สิทธิเด็ก ตลอดจนป้องกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของนักเรียน เช่น ปัญหาสารเสพติด ปัญหาพฤติกรรมทางเพศโดยประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองและองค์กรในท้องถิ่น สร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เชื่อมโยงความรู้สารสนเทศ และความร่วมมือระหว่างผู้ปกครอง ชุมชน องค์กร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547, หน้า 1)

กระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและกรมสุขภาพจิตได้ตระหนักถึงสภาพปัญหาดังกล่าว และให้ความสำคัญที่จะต้องมียุทธศาสตร์ช่วยเหลือนักเรียนเพื่อให้มีกระบวนการทำงานที่เป็นระบบมีความชัดเจน มีการประสานงานความร่วมมือของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกโรงเรียน รวมทั้งวิธีการกิจกรรมและเครื่องมือต่าง ๆ ที่มีคุณภาพในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอันจะส่งผลให้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนประสบความสำเร็จโดยมีแนวคิดหลักในการดำเนินงาน คือ มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิตเพียงแต่ใช้เวลาและวิธีการที่แตกต่างกัน เนื่องจากแต่ละคนมีความเป็นปัจเจกบุคคล ดังนั้นการยึดนักเรียนเป็นสำคัญในการพัฒนา เพื่อดูแลช่วยเหลือทั้งด้านการป้องกัน การแก้ไขปัญหาหรือการส่งเสริมจึงเป็นสิ่งจำเป็น ความสำเร็จของงานต้องอาศัยการมีส่วนร่วมทั้งการร่วมมือ ร่วมคิด ร่วมทำของทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นบุคลากรในโรงเรียนทุกระดับ ผู้ปกครองหรือชุมชน

ที่เกี่ยวข้อง การนำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาใช้ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้การดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นไปอย่างมีระบบมีประสิทธิภาพและเพื่อให้โรงเรียน ผู้ปกครอง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือชุมชนมีการทำงานร่วมกัน โดยผ่านกระบวนการทำงานที่มีระบบ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 3)

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการทางการศึกษาของโรงเรียนที่เกี่ยวกับการส่งเสริม การป้องกัน และการแก้ไขปัญหาที่มุ่งเน้นส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนมีคุณภาพตามความแตกต่างระหว่างบุคคล ค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน มีทักษะการดำเนินชีวิต มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ และดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ตลอดจนป้องกัน และแก้ไขปัญหานักเรียนไม่ให้กลายเป็นปัญหาของสังคม โดยมีกระบวนการดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอนด้วยวิธีการและเครื่องมืออย่างชัดเจนมีครูที่ปรึกษาเป็นหลักสำคัญในการดำเนินการประสานความร่วมมือของผู้ปกครอง ครูและผู้เกี่ยวข้องหรือชุมชน รวมทั้งการสนับสนุนส่งเสริมจากโรงเรียนเพื่อให้การดำเนินงานพัฒนาคุณภาพนักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547, หน้า 3) บทบาทของผู้บริหาร โรงเรียนและครูที่กล่าวมานั้น คงไม่ใช่เรื่องให้มีเพราะมีการปฏิบัติกันอย่างสม่ำเสมอและได้ดำเนินกันมานานจนได้รับการยกย่องให้เป็นปราชญ์บุคคลแต่เพื่อให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยโดยเฉพาะการทำงานอย่างมีระบบที่มีกระบวนการทำงาน มีหลักฐานการปฏิบัติงาน มีเทคนิควิธีการหรือการใช้เครื่องมือต่าง ๆ เพื่อช่วยให้การปฏิบัติงานเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนประสบความสำเร็จอย่างรวดเร็วมีประสิทธิภาพ ผลดีย่อมเกิดขึ้นกับทุกคนทั้งทางตรงและทางอ้อมไม่ว่าครู นักเรียนผู้ปกครองชุมชนหรือสังคม(กรมสุขภาพจิต, 2544 ก, หน้า 11) กระทรวงศึกษาธิการ ได้เห็นความจำเป็นที่ต้องสนองตอบเจตนารมณ์ของการจัดการศึกษาและหาแนวทางแก้ปัญหาดังกล่าว จึงได้ประสานความร่วมมือกับกรมสามัญศึกษาเดิม กรมวิชาการและกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุขจัดทำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนขึ้นตั้งแต่ปี 2543 เป็นต้นมาต่อมาสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดนโยบายให้สถานศึกษาทุกแห่งในสังกัดดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้นักเรียนทุกคนได้รับการดูแลช่วยเหลือจากครูประจำชั้น ครูที่ปรึกษาอย่างทั่วถึงโดยมีผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงาน และองค์กรที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547ข, หน้าคำชี้แจง) โดยมีแนวดำเนินงานในการปรับเปลี่ยนบทบาท และเจตคติของผู้บริหารและครูอาจารย์ให้ส่งเสริม ดูแลพัฒนานักเรียนทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม วางระบบที่จะสร้างความมั่นใจว่านักเรียนทุกคนมีครูอาจารย์อย่างน้อยหนึ่งคนที่จะคอยดูแลทุกข์สุขอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง สนับสนุนให้ครูอาจารย์ มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ปกครองเพื่อให้บ้าน โรงเรียนและชุมชนเชื่อม

ประสานและรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายช่วยกันเฝ้าระวังดูแลช่วยเหลือนักเรียนและประสานสัมพันธ์ระหว่างนักเรียน ชุมชนและผู้ชำนาญการในสาขาต่าง ๆ เพื่อให้มีการส่งต่อและรับช่วงการแก้ไข ส่งเสริมพัฒนานักเรียนและเยาวชนในรูปแบบสหวิทยาการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547 ก, คำนำ)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารกับการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษาและนำไปพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1
2. เพื่อศึกษาการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารกับการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1

สมมุติฐานของการวิจัย

1. ปัจจัยการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 อยู่ในระดับมาก
2. การบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 อยู่ในระดับมาก
3. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารกับการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารและครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 ปีการศึกษา 2559 ทั้ง 67 แห่งจำนวน 5,865 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้จากกลุ่มประชากร โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเคร็จซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970, pp.607-608) อ้างถึงใน วาโร เฟ็งส์วีสต์, 2551, หน้า 191) เทียบสัดส่วนประชากรแล้วสุ่มอย่างง่าย ได้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหาร และครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 361 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหาและตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

2.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ ปัจจัยการบริหารตามแนวคิดของสตีเยร์ (Steers, 1977, pp. 39-136) มี 4 ด้าน ดังนี้

2.1.1 ด้านลักษณะขององค์กร

2.1.2 ด้านสภาพแวดล้อม

2.1.3 ด้านลักษณะของบุคลากร

2.1.4 ด้านนโยบายการบริหารและการปฏิบัติ

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ การบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 ข, หน้า 35-54) ประกอบด้วย 5 กิจกรรม ดังนี้

2.2.1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

2.2.2 การคัดกรองนักเรียน

2.2.3 การส่งเสริม พัฒนานักเรียน

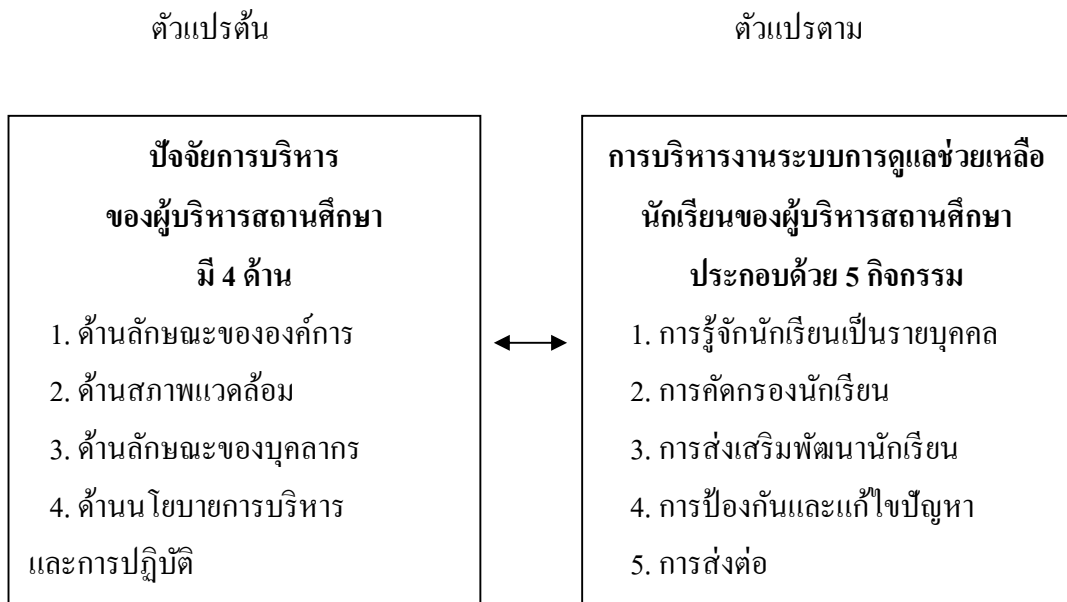
2.2.4 การป้องกันและแก้ไขปัญหา

2.2.5 การส่งต่อ

3. ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาในการวิจัย ปีการศึกษา 2559

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ปัจจัยการบริหาร หมายถึง สิ่งหรือสาเหตุที่มีบทบาทสำคัญต่อการนำสถานศึกษาไปสู่การพัฒนาเพื่อให้นักเรียนที่เป็นผลผลิตของโรงเรียนเป็นคนดี คนเก่ง และสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข ผู้วิจัยได้ให้นิยามศัพท์เฉพาะปัจจัย 4 ด้าน ดังนี้

1.1 ด้านลักษณะขององค์การ หมายถึง

1.1.1 โครงสร้างขององค์การ ประกอบด้วย การกระจายอำนาจ หมายถึง ความมากน้อยของการที่อำนาจและสิทธิอำนาจได้รับการกระจายไปตามชั้นของการบังคับบัญชา ในองค์การ ความเป็นทางการ หมายถึง ความมากน้อยของการมีกิจกรรมในการทำงานของผู้ได้บังคับบัญชา และช่วงการบังคับบัญชา หมายถึง จำนวนผู้ได้บังคับบัญชาซึ่งในบ่อยครั้งหมายความว่าเฉพาะเจาะจงถึงจำนวนคนซึ่งรายงานโดยตรงต่อผู้บังคับบัญชา ชั้นแรกถูกกำหนดอย่างจำเพาะเจาะจง หรือถูกควบคุมด้วยกฎเกณฑ์ระเบียบข้อบังคับที่เป็นทางการ

1.1.2 บทบาทของเทคโนโลยี เทคโนโลยีในองค์กร หมายถึง เครื่องมือ หรือวิธีการซึ่งองค์กรใช้ในการแปรสภาพตัวป้อนออกไปเป็นผลผลิต

1.2 ด้านสภาพแวดล้อม หมายถึง สิ่งหรือสาเหตุที่ประกอบด้วยสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกสถานศึกษา สภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาได้แก่ สภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน บรรยากาศในโรงเรียน การดูแลเอาใจใส่ การยกย่องชมเชย การให้รางวัล การลงโทษเมื่อทำ ความผิด รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ และการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อพัฒนานักเรียนทั้งรายบุคคลและกลุ่ม สภาพแวดล้อมภายนอกสถานศึกษาได้แก่ สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัว สถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวนักเรียน สภาพปัญหาของชุมชน สังคม แหล่งอบายมุข สิ่งเสพติด อาชญากรรม รวมถึงการติดต่อประสานงานกันระหว่างสถานศึกษากับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.3 ด้านลักษณะของบุคลากร หมายถึง ลักษณะของบุคลากรในองค์กรที่มีพฤติกรรมซึ่งมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานอื่นจะนำไปสู่ความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์กรสิ่งที่จะต้องพิจารณามีอยู่ 2 เรื่อง คือ ความผูกพันต่อองค์กร เป็นความปรารถนาของบุคคลที่จะรักษาซึ่งการเป็นสมาชิกขององค์กรต่อไปและการปฏิบัติงานที่ดี เป็นความปรารถนาของบุคคลที่จะปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร

1.4 ด้านนโยบายการบริหารและการปฏิบัติ หมายถึง การร่วมมือกันกำหนด นโยบายวิสัยทัศน์ปรัชญา พันธกิจ และเป้าหมายของสถานศึกษาให้มีความชัดเจนเป็นไปได้ในทางปฏิบัติในการที่จะนำไปสู่เป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนางานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ความเหมาะสมในการสรรหาบุคคลและการใช้ทรัพยากรของโรงเรียนให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า และมีประสิทธิภาพสูงสุด การบริหารงานที่ยึดหลักการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนางานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน การคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป การกำหนดนโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 ที่มีความชัดเจนเกี่ยวกับการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2. การบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง การดำเนินงานตามหน้าที่รับผิดชอบของผู้บริหาร โรงเรียนและครูที่ปรึกษาในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามกระบวนการทั้ง 5 กิจกรรมประกอบด้วย

2.1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล หมายถึง กระบวนการของครูที่ปรึกษาในการที่จะศึกษานักเรียนในความรับผิดชอบของตนและรู้พื้นฐานครอบครัวของนักเรียน สภาพชีวิตความเป็นอยู่พฤติกรรมที่แสดงออก มีความเข้าใจเด็กอย่างแท้จริงทั้งทางด้านความสามารถของนักเรียน การเรียน สุขภาพ จิตใจพฤติกรรม ครอบครัว เศรษฐกิจ สภาพสังคมรอบข้างของนักเรียน

2.2 การคัดกรองนักเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินการหลังจากครูที่ปรึกษาได้ศึกษา ทำความรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลแล้ว โดยนำข้อมูลจากแบบประเมินมาวิเคราะห์ สรุปผล เพื่อแยกนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง กลุ่มมีปัญหา เพื่อให้การดูแลช่วยเหลือ นักเรียนและการแก้ไขปัญหาให้นักเรียนได้ตรงกับปัญหาหรือความต้องการมากที่สุด ทั้งทางด้าน ความสามารถ การเรียน สุขภาพ จิตใจ พฤติกรรม ครอบครัว และเศรษฐกิจ ของนักเรียน

2.3 การส่งเสริมพัฒนานักเรียน หมายถึง วิธีการหรือกิจกรรมสำคัญที่โรงเรียน ดำเนินการเพื่อเป็นการส่งเสริมนักเรียนทั้งรายบุคคลและเป็นกลุ่มทั้งเป็นการพัฒนาศักยภาพ ด้านวิชาการ และด้านกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ กิจกรรมโฮมรูมเป็นกิจกรรมที่ครูที่ปรึกษา ควรร่วมจัด กิจกรรมกับเด็กนักเรียน สามารถจัดกิจกรรมเป็นรายบุคคลหรือกลุ่มก็ได้ การจัดกิจกรรมประชุม ผู้ปกครองในชั้นเรียนเป็นกิจกรรมที่สร้างสัมพันธภาพ ความร่วมมือกันระหว่างครูที่ปรึกษาและ ผู้ปกครองนักเรียนในการส่งเสริมและพัฒนานักเรียนให้รอบด้าน

2.4 การป้องกันและแก้ไขปัญหา หมายถึง การดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษาที่ ได้ให้ความเอาใจใส่ดูแลนักเรียนในความรับผิดชอบแต่กรณีนักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหานั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ครูจะต้องดูแลอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง เพื่อช่วยแก้ไขปัญหให้กับนักเรียน รวมทั้ง ด้านป้องกันปัญหาที่ยังไม่เกิดขึ้น การให้คำปรึกษาเบื้องต้นกับนักเรียน การจัดกิจกรรม เพื่อการ ป้องกันและช่วยแก้ไขปัญหานักเรียน การใช้กิจกรรมต่าง ๆ ตามบริบทของโรงเรียนทั้งจัดขึ้น ในชั้นเรียนและนอกเวลาเรียน

2.5 การส่งต่อ หมายถึง การดำเนินการส่งต่อกรณีนักเรียนมีปัญหาที่ครูที่ปรึกษาไม่ สามารถแก้ไขปัญหาได้ เพื่อพบผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน โดยแบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ

2.5.1 การส่งต่อภายใน คือ การส่งนักเรียนภายในโรงเรียน โดยครูที่ปรึกษาส่งต่อ นักเรียนให้กับครูที่มีความสามารถที่จะช่วยเหลือนักเรียนได้ตามลักษณะของปัญหา

2.5.2 การส่งต่อภายนอก คือ การช่วยเหลือของครูที่รับนักเรียนส่งต่อภายในมา ดูแลช่วยเหลือตามกระบวนการอย่างเป็นระบบแล้วการแก้ไขปัญหาที่ยากต่อการช่วยเหลืออีก จึงต้องมีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งต่อนักเรียนให้ผู้เชี่ยวชาญภายนอก ดำเนินการช่วยเหลือต่อไป บุคคลที่ควรเป็นผู้ส่งต่อนักเรียน ได้แก่ ครูแนะแนวหรือฝ่ายปกครอง และเมื่อนักเรียนได้รับความช่วยเหลือให้กับคืนสภาพปกติแล้ว โรงเรียนต้องรับนักเรียนให้กลับ เข้าเรียนตามปกติ

3. สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง สถานศึกษาที่เปิดทำการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับ มัธยมศึกษาปีที่ 1-6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1

4. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษา แต่ละแห่ง เฉพาะที่เป็นข้าราชการในสถานศึกษาของรัฐในตำแหน่งผู้อำนวยการ หรือรองผู้อำนวยการสถานศึกษา

5. ครู หมายถึง บุคลากรวิชาชีพซึ่งปฏิบัติหน้าที่หลักด้านการจัดการเรียนการสอนและการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ ในสถานศึกษาที่เป็นของรัฐ

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1

2. ได้แนวทางการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1

3. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารกับการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 และหาทางส่งเสริมให้การบริหารมีประสิทธิภาพ